

Marlēna Krasovska

Latvijas zinātnisko, speciālo un publisko bibliotēku direktoru 2011.gada rudens sanāksme

2011.gada 21.novembrī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā (LNB) notika gadskārtējā Latvijas zinātnisko, speciālo un publisko bibliotēku direktoru rudens sanāksme.

Kultūras ministrijas (KM) Kultūrpolitikas departamenta Bibliotēku un arhīvu nodaļas vadītājs **Jānis Turlajs** sanāsmē ieskicēja kopējo ainu bibliotēku jomā. Viena no tendencēm ir bibliotēku skaita samazināšanās valstī. Tomēr daudzās pašvaldībās, likvidējot stacionārās bibliotēkas, izveidoti ārējās apkalpošanas punkti — to skaitam ir tendence pieaugt. Bibliotēku kopējā finansējuma līkne strauji kāpusi lejup, mazāk no finanšu samazinājuma cietušas pašvaldību bibliotēkas, neskatoties uz to, ka arī pašvaldību budžeti ir sarukuši.

Turpinājumā J.Turlajs iztīrēja 2010.gadā izstrādāto bibliotēku nozares politikas plānošanas projektu "Bibliotēku attīstības pamatnostādnes 2011.–2015.gadam", kurā raksturota esošā situācija nozarē un noteikti attīstības virzieni līdz 2015.gadam. Ar pamatnostādņu projektu var iepazīties KM tīmekļa vietnē Latvijas Bibliotēku padomes (LBP) sadaļā: http://www.km.gov.lv/lv/nozares_info/biblio/lb_padome.html. Tika pieminēti arī svarīgākie bibliotēku nozari ietekmējošie Eiropas Savienības dokumenti: "EIROPA 2020. Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei" ("ES 2020" stratēģija, http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_LV_ACT_part1_v1.pdf), "ES 2020" stratēģijas pamatiniciatīva "Digitālā programma Eiropai", "ES Padomes leteikums (2010.gada 13.jūlijs) par vispārējām pamatnostādnēm dalībvalstu un Savienības ekonomikas politikai". Saskaņā ar ES regulām 2011.gadā izstrādāta "Latvijas Nacionālā reformu programma "ES 2020" stratēģijas īstenošanai". Top "Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam". J.Turlajs uzsvēra, ka bibliotēkām būtu jāizmanto šajos dokumentos ietvertais attīstības potenciāls.

J.Turlajs informēja, ka ir izveidotas darba grupas un uzsākts darbs nepieciešamo izmaiņu veikšanai vairākos normatīvajos aktos: "Obligāto eksemplāru likumā", Ministru Kabineta noteikumos "Nacionālā kopkataloga veidošanas un izmantošanas kārtība" un "Noteikumi par bibliotēkas darbam nepieciešamo darbinieku skaitu un darbinieku amatu ieņemšanai nepieciešamo izglītību". Runājot par pēdējiem, J.Turlajs izsacīja pārliecību, ka bibliotekāriem nevajadzētu noteikt "fantastiski augstas" izglītības prasības, bet gan ņemt vērā reālo situāciju valstī.

Valsts aģentūras "Kultūras informācijas sistēmas" (v/a KIS) Valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas (VVBIS) projekta vadītājs **Aldis Liepa** informēja, ka 2011.gada pavasarī uzsākts darbs pie jaunās VVBIS attīstības koncepcijas — tā sauktās VVBIS 2.0 — izstrādes. Koncepcijas izstrādei tiek algota auditorfirma SIA "Ernst & Young Baltic", kas uzklausa un apkopo nozares pārstāvju vēlmes. A.Liepa atklāja, ka VVBIS 2.0 ieviešana sekmēs zināšanu ekonomikas attīstību Latvijā, nodrošinās plašu un daudzveidīgu bibliotēkas pakalpojumu pieejamību dažādām sabiedrības grupām, kā arī bibliotēku nozares ilgtspēju un attīstību. V/a KIS pārstāvis ieskicēja trīs galvenos koncepcijas virzienus: izveidot gan sabiedrībai kopumā, gan katram individam atsevišķi nepieciešamus pakalpojumus; attīstīt bibliotēku nozarē strādājošo kompetenci un atbilstību sniedzamajiem pakalpojumiem un tehnoloģijām; nodrošināt tehnoloģisko kapacitāti daudzveidīgu, indivīda vajadzībām piemērojamu pakalpojumu sniegšanai. Diemžēl detalizētāk koncepcijas saturu A.Liepa neatklāja, solot 2012.gada februārī–martā piedāvāt publiskai apspriešanai jau gatavu koncepcijas projektu. Līdz 2012.gada jūnijam plānots koncepciju iesniegt apstiprināšanai LR Ministru kabinetā. Dokuments paredzēts ilgtermiņa periodam — līdz 2020.gadam, un koncepcijas īstenošanai plānots piesaistīt arī ES fondu finansējumu.

LBP priekšsēdētāja, Rīgas Tehniskās universitātes bibliotēkas direktore **Aija Janbicka** aktualizēja padomes lomu nozarē un aicināja ikvienā gadījumā, kad tiek apdraudēta bibliotēka (reorganizācija, likvidēšana), kā arī citās nopietnās problēmsituācijās vērsties pēc palīdzības šajā institūcijā. Rezumējot iepriekšējā gada laikā paveikto, A.Janbicka par vienu no smagākajiem izskatāmajiem jautājumiem atzina Latvijas akadēmiskā pamattīkla ieviešanu — neskatoties uz ieguldītajām pūlēm, joprojām no Izglītības un zinātnes ministrijas nav izdevies gūt vairāk skaidrības par projekta ieviešanu, vien nemitīgas atrunas.

Latvijas Universitātes (LU) Sociālo zinātņu fakultātes (SZF) Informācijas un bibliotēku studiju nodaļas vadītāja **Baiba Holma** un docente **Daina Pakalna** iepazīstināja ar aktualitātēm nozares izglītībā. 2010.gada 1.jūlijā stājušies spēkā būtiski grozījumi "Profesionālās izglītības likumā" (10.06.2010. likums "Grozījumi Profesionālās izglītības likumā", <http://www.likumi.lv/doc.php?id=212500>). Likuma izmaiņas paredz iespēju cilvēkiem, kas strādā kādā nozarē (arī bibliotēkās) bez attiecīgas profesionālās izglītības, nokārtot kvalifikācijas eksāmenu un iegūt pirmā, otrā vai trešā profesionālās kvalifikācijas līmeņa profesionālo kompetenci apstiprināšanu. D.Pakalna uzsvēra, ka bibliotēku nozarē strādā ļoti daudz cilvēku bez bibliotēkārās izglītības — vairāk nekā puse. Lai šie cilvēki likuma noteiktajā kārtībā varētu iegūt savas profesionālās kvalifikācijas apliecinājumu, nepieciešamas izmaiņas nozares normatīvajos aktos, kas nosaka izglītības prasības, kā arī izveidot Eksaminācijas centru ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanai. Nepieciešams arī izstrādāt jaunu, 1.–3.kvalifikācijas līmenim atbilstošu profesionālo standartu, jo pašlaik esošie nozares standarti atbilst 4. un 5.kvalifikācijas līmenim. D.Pakalna uzsvēra arī pastāvīgas profesionālās tālākizglītības nepieciešamību ikvienam bibliotēku nozarē strādājošajam, un iepazīstināja ar profesionālās kvalifikācijas pilnveides prasībām pedagogiem (07.06.2011. MK noteikumi Nr.431 "Pedagogu profesionālās kvalifikācijas pilnveides kārtība", <http://www.likumi.lv/doc.php?id=231455>). Pedagogiem profesionālā tālākizglītība ir obligāta, tās apjoms triju gadu laikā nedrīkst būt mazāks par 36 stundām. 12 stundas no šī apjoma gan var būt tā saucamais pašpilnveides un pieredzes modulis: semināri, konferences, pieaugušo neformālās izglītības programmas. Vai bibliotēku nozares normatīvajos aktos nebūtu iestrādājamas līdzīgas prasības?

B.Holma informēja par LU SZF Informācijas un bibliotēku studiju nodaļas programmām, kas visas ir akreditētas līdz 2016.gadam. Vairāk informācijas par studiju programmām LU SZF tīmekļa vietnē <http://szf.lu.lv/lat/nac-studet>, plašāks programmu izvērtējums rodams Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centra tīmekļa vietnē <http://www.aiknc.lv/lv/about.php>. Akadēmisko izglītību bibliotēku nozarē šobrīd var iegūt tikai pilna laika klātienē (pēdējais uzņemtais neklātienē kurss studijas beidz 2012.gadā). Ar mērķi

pilnveidot studiju programmu piemērotību darba tirgum iecerēts izveidot konsultatīvu Studiju programmu padomi, kurā B.Holma aicināja iesaistīties bibliotēku pārstāvjus.

LR Izglītības un zinātnes ministrijas Profesionālās izglītības un vispārējās izglītības departamenta direktora vietniece **Inita Juhņeviča** iepazīstināja ar jaunajiem Ministru kabineta noteikumiem Nr.1002 "Kārtība, kādā izglītības iestāde (izņemot augstskolas un koledžas) nodrošina bibliotēkās un informācijas pakalpojumu" (<http://www.likumi.lv/doc.php?id=242035>) — tie tika apstiprināti 2011.gada 27.decembrī un stājās spēkā 30.decembrī. Šajos noteikumos beidzot ir iekļauta obligāta prasība vispārējām izglītības iestādēm un profesionālajām skolām nodrošināt bibliotēkās un informācijas pakalpojumus vai noslēgt vienošanos ar attiecīgajā administratīvajā teritorijā esošo bibliotēku par bibliotēkārā un informācijas pakalpojumu sniegšanu.

LNB Bibliogrāfijas institūta (BI) Kataloģizācijas nodaļas vadītāja **Aiva Stūrmane** iepazīstināja ar BI veikto reģionu galveno bibliotēku (RGB) aptauju par reģionālo kopkatalogu veidošanu un turpmāko attīstību, kā arī nacionālo kopkatalogu. Aptaujas rezultāti norāda uz galvenajām problēmām: 86% aptaujāto uzskata, ka bibliotēku informācijas sistēmas "ALISE" uzturēšanas izmaksas ir pārāk augstas, 70% satrauc nepietiekams pašvaldību finansējums, 41% — novecojusi dator tehnika un nepietiekama RGB serveru kapacitāte, 15% — administratīvi teritoriālās reformas izraisītās problēmas, 30% saskata problēmu skolu bibliotēku apkalpošanā. 22% uzskata, ka LNB pilnie apraksti pieejami novēloti, bet 11% uzskata, ka LNB nenodrošina pietiekamu datu, t.sk. autoritatīvu, aptvērumu. 22% atzinuši centralizēta, bet 33% — virtuāla publisko bibliotēku kopkataloga priekšrocības. Pausts viedoklis, ka no šobrīd esošajiem elektroniskajiem kopkatalogiem nav iespējams izveidot centralizētu fizisku kopkatalogu, jo pastāv pārāk lielas atšķirības aprakstu veidos. Liela daļa uzskata, ka labākais risinājums varētu būt piramīdas veida virtuālais kopkatalogs, kurā lietotājs no galvenās saskarnes tiek novirzīts uz viņu interesējošās bibliotēkas katalogu. Aptaujā iegūtie dati ir nozīmīgi grozījumu izstrādei MK noteikumos "Nacionālā kopkataloga veidošanas un izmantošanas kārtība".

LNB direktors **Andris Vilks** iepazīstināja ar aktualitātēm Latvijas Nacionālās bibliotēkas projekta īstenošanā. Viņš atzina, ka joprojām daudziem, tajā skaitā politisko lēmumu pieņēmējiem ir jāskaidro, ka projekts ir ne tikai jaunas LNB ēkas būvniecība, bet ietver arī valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas ieviešanu, repositārija Silakrogā izveidi un plašas pārmaiņas teju visās LNB darba jomās: krājuma attīstībā, pakalpojumu sniegšanā, mārketingā, personāla politikā, tehnoloģijās, sadarbībā nacionālā un starptautiskā līmenī utt. Sakarā ar to būtiskas izmaiņas skars arī likumu "Par Latvijas Nacionālo bibliotēku", "Obligāto eksemplāru likumu" un citus normatīvos aktus. Daudz darba tiek ieguldīts, izstrādājot bibliotēkas jaunās saturiskās aprises.

Viens no bibliotēkas mērķiem — kļūt par starpnieku starp zinātnes sasniegumiem, jaunajiem pētījumiem, atklājumiem un visplašāko sabiedrību, ne tikai elitārais koncepts “zinātne – zinātnei” un “zinātne – augstākajai izglītībai”. Plānots plaši izvērst infrastruktūras pakalpojumus kultūrizglītībai un kultūras pasākumu organizēšanu. Bibliotēka arī ieņems nozīmīgu vietu Rīgas kā Eiropas Kultūras galvaspilsētas pasākumos 2014.gadā un Latvijas — Eiropas prezidējošās valsts pasākumos 2015.gadā.

LNB Digitālās bibliotēkas nodaļas vadītājs **Uldis Zariņš** informēja par Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas akadēmiskā repositārija “Academia” (<http://academia.lndb.lv/xmlui>) izveidi. Tā ir tiešsaistes vietne, kurā tiek apkopoti, glabāti un brīvpieejā publicēti LNB un tās sadarbības partneru intelektuālā darba rezultāti: akadēmiskie un profesionālie izdevumi u.c. Akadēmiskā repositārija veidošanā aicinātas piedalīties arī citas Latvijas izglītības un zinātnes institūcijas.

LNB sabiedrisko attiecību speciāliste **Signe Valtīņa** dalījās pārdomās par interneta vidi un neizdzēšamajām *digitālajām pēdām*, ko tajā atstājam. Viņa uzsvēra, ka ir būtiski integrēt bibliotēku vidē inovatīvos tīmekļa risinājumus, piemēram, sociālo tagošanu, sociālā navigāciju, RSS, video un foto publicēšanas, failu apmaiņas pakalpojumus, monitoringa servisu u.c. Lai sasniegtu mērķauditoriju, bibliotēkām aktīvi jāizmanto iespēja darboties sociālajos tīklos. Darbībai tīmeklī ik pa laikam veicams audits, lai izvērtētu izvēlēto komunikāciju kanālu efektivitāti un nepieciešamības gadījumā tos mainītu.

Ekonomists, SIA “Primekss” valdes priekšsēdētājs, viens no ideju grupas “Radošuma pils” (<http://www.radosumapils.lv>) dibinātājiem **Jānis Ošlejs** aktualizēja radošas domāšanas un inovāciju nozīmi valsts attīstībā. Viņš uzsvēra, ka inovācijas, nevis kapitāls vai darbaspēks ir noteicošais ekonomikas attīstības dzinējspēks (piemēram, Ķīnas ekonomikas pieaugums, ņemot vērā iedzīvotāju skaitu, salīdzinoši ir daudz mazāks nekā Skandināvijā). Tas nozīmē, ka, veicinot radošumu, Latvija varētu iztikt bez ārzemju investīcijām un papildu darbaspēka piesaistes no citām valstīm. J.Ošlejs iepazīstināja ar vadošās autoritātes radošās domāšanas jomā — Edvarda de Bono (*Edward de Bono*) metodēm radošuma attīstīšanai, piemēram, metodi “Sešas domāšanas cepures”, “Laterālā (sāņus) domāšana”, kā arī ar Čikāgas Universitātes profesora Mihāja Čikscentmihāji (*Mihaly Csikszentmihalyi*) *plūsmas* teoriju.

Vārds sanāsmē tika dots arī bibliotēku direktoriem, kas informēja par nozīmīgākajām norisēm bibliotēkās.